

**YEVROPA VA SHARQ MAMLAKATLARI TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK KREATIVLIK
HOLATI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10975825>

Esanova Sarvinoz Uktamovna

Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Mamatqulova Nozima

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

UDK:373.2.011.3-052-056.264

**YEVROPA VA SHARQ MAMLAKATLARI TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK KREATIVLIK
HOLATI**

Annotatsiya: *Maqolada kreativ pedagogikaning ijtimoiy fanlar tizimi va ta'lim amaliyotidagi o'rni va ahamiyati, shuningdek, uzluksiz ta'lim jarayonida shaxsni o'qitishning ijodiy yo'nalishini amalga oshirishning pedagogik shartlari to'g'risida fikrlar yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *kreativlik, kreativlikni rivojlantirish, kreativlikni rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar, ijodiy salohiyat, pedagogik kreativlik, o'qituvchining kreativ salohiyati, kreativ salohiyatning tarkibiy asoslari va tamoyillari, o'qituvchining kreativ salohiyatini belgilovchi mezonlar.*

**СОСТОЯНИЕ КРЕАТИВНОСТИ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ
СТРАН ЕВРОПЫ И ВОСТОКА.**

Эсанова Сарвиноз Уктамовна

Денауский институт предпринимательства и педагогики

Преподаватель кафедры «Дошкольное образование»

Аннотация: *В статье рассматриваются роль и значение креативности педагогики в системе социальных наук и практики, а также педагогические условия реализации творческой направленности обучения личности в процессе непрерывного образования.*

Ключевые слова: *творчество, развитие творчества, факторы, препятствующие развитию творчества, творческий потенциал, педагогическое творчество, творческий потенциал учителя, структурные основы и принципы творческого потенциала, критерии, определяющие творческий потенциал учителя.*

**THE STATE OF PEDAGOGICAL CREATIVITY IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF
EUROPEAN AND EASTERN COUNTRIES**

Esanova Sarvinoz Uktamovna

Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Teacher of the "Preschool Education" department

Annotation: *The article evaluates the role and importance of creative pedagogy in the system of humanities and educational practice; as well as ideas about the pedagogical conditions for the implementation of the creative orientation of personality training in the process of continuing education and about the creative abilities that are formed by teachers.*

Key words: *creativity, development of creativity, factors hindering the development of creativity, creative potential, pedagogical creativity, creative potential of a teacher, structural foundations and principles of creative potential, criteria determining the creative potential of a teacher.*

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi globallashuv kuchaygan davrda har qaysi jamiyat kreativ shaxslarga ehtiyoj sezadi. Bu tabiiy hol albatta. Chunki dunyoda har daqiqada sodir bo'layotgan o'zgarishlar shuni taqozo qilmoqda. Shu munosabat bilan turli soha olimlarining e'tibori pedagogik jarayon sharoitida talaba shaxsining kreativ salohiyatini ochish va rivojlantirish muammosiga qaratilgan.

Maqolaning maqsadi: Yevropa va sharq mamlakatlari ta'lim tizimida pedagogik kreativlik holatlarini aniqlashning samarali usullari va yo'llarini izlab topish.

ADBIYOTLAR TAHLILI

1. Muslimov N.A. "Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi" /Monografiya. -T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, [1;2013.-c18] Yusupov F. T. O. G. L. et al. Use of vernier digital laboratory in lessons and lesson activities //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. [2;2021.-T.1.-№.10.-C.86-94.]. Zinovkina M. M. NFTM-TRIZ: Creative education of the XXI century (Theory and practice): Monograph. M. [3;2007.c 21] Fakhridin Y. et al. Physics student participation test in the online group homework forum //International Engineering Journal For Research & Development. [4;2020.T.5. №.8.C.4-4.] Ruzimatova Barnokhon, Polvonov Bakhtiyor. "Development of students' creativity in the course of studying general physics at technical universities." Scientific-technical journal:Vol.[5;Iss.2,Article 4.].

ASOSIY QISM

Zamonaviy ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonni tashkil etishning yangi paradigmatic asoslarini ishlab chiqish zarurati tug'iladi va bu esa pedagogikaning yangi innavotsion yo'nalishi ya'ni kreativ pedagogikaga murojaat qilishga imkoniyat yaratadi.

Kreativ pedagogika muammolari yaxlit pedagogik nazariya va boshqa ijtimoiy fanlar tizimida: pedagogika tarixi va ta'lim falsafasi, umumiy va kasbiy pedagogika va psixologiya, o'qitish va tarbiyalash usullari va texnologiyalari, kasbiy etika va boshqalarda ko'rib chiqiladi. Doimiy o'zgarib turadigan tashqi va ichki dunyo, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar va faoliyat mazmuniga mos keladigan kreativ shaxsning shakllanishi va rivojlanishi inson ontogenezining butun davri - tug'ilishdan to umrining oxirigacha davomiylik, uzluksizlik va qamrab olishni talab qiladi. Mahalliy pedagogikada shaxsning kasbiy va ijodiy salohiyatini shakllantirish va rivojlantirish asosida uning kasbiy va ijodiy faoliyati tajribasini shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar deyarli yo'q. An'anaviy professional tajriba bilim, ko'nikma va malakalarning birlashuvi sifatida aniqlanadi. Bu faoliyatni o'zlashtirish jarayonida tajribaning shakllanishi o'z-o'zidan sodir bo'lishini anglatadi. Ijodiy faoliyat tajribasini o'rganish masalasi umuman ko'tarilmaydi. [1,c.18].

Kreativ pedagogika, har qanday fanga, xoh matematika, xoh fizika, xoh tillar, xoh iqtisod bo'lsin, qo'llanilish mumkin bo'lgan pedagogikadir. Ma'lum darajada aytish mumkinki, uning metodologiyasi o'qitish va o'rganish jarayonini o'zgartiradi. Rivojlangan kreativlik shaxs ijodkorligining muhim tarkibiy qismidir. U shaxsning kognitiv maqsadga erishish, boshlangan ijodiy ishni davom ettirish, bilish faoliyatidagi qiyinchiliklarni bartaraf etish, aqliy harakatlarni rejalashtirish va ketma-ketlashtirish, maqsadga erishish variantlari va usullarini izlash istagida ifodalanadi; Shuningdek, shaxsda stenik tuyg'ular (kognitiv va ijodiy faoliyatdan quvonch hissi, ixtirolar jarayonida qiyinchiliklarni engishga tayyorlik, kognitiv yoki ijodiy maqsadga erishishdan g'ururlanish, biror narsa o'ylab topish imkoniyatidan zavqlanish, ijodiy ish boshlanishidagi optimistik faollik, uning ijobiy natijasini kutish, muvaffaqiyatsizliklar holatida xotirjamlik va boshqalar) ham hosil bo'ladi.

Inson aql-zakovati sohasidagi mutaxassislar ijodiy jarayonni ta'minlash uchun konvergent (mantiqiy, ketma-ket, chiziqli) va divergent (yaxlit, intuitiv, aloqador) tafakkurning kombinatsiyasi zarur deb hisoblaydilar. Tafakkur xususiyatlarining bunday kombinatsiyasi natijasi ongning ravonligi va moslashuvchanligi, shuningdek, o'ziga xoslik, hukmning aniqligi bilan uyg'unlikda namoyon bo'ladi. [2,c.86-94].

Uzoq vaqt va mamlakatlarning ijtimoiy-siyosiy hayotidagi o'zgarishlarning ahamiyati ortib borayotganini hisobga olib, biz Sharqiy Yevropada urushdan keyingi yillardan hozirgi kungacha maktab rivojlanishining quyidagi bosqichlarini aniqladik (zaman sifatida 40-yillarning tanlanishi). Bu butun Sharqiy Evropa davlatlarining 90-yillarning boshlarigacha mintaqada mavjud bo'lgan ruslar ta'lim tashkiloti modeliga o'tishi bilan izohlanadi). Birinchi bosqich 40-yillarning o'rtalaridan 50-yillarning oxirini qamrab oldi. U maktabni tubdan qayta qurish bilan ajralib turdi va shuning uchun uni urushdan keyingi qayta tashkil etish bosqichi deb atash mumkin. Uning asosiy tendentsiyalari pedagogik jarayonni tiklash, ta'limni demokratlashtirish va keyin yagona sotsialistik maktabni yaratish edi. Ushbu maqolada tahlil (muayyan mamlakatning umumiy ta'lim tizimini tahlil qilish, ma'lum bir xarakterli xususiyatlar va xususiyatlarni aniqlash) kabi tadqiqot usullaridan foydalanilgan, analogiya usuli (har bir umumiy ta'lim tizimining asosiy xususiyatlari aniqlangan.),

taqqoslash usuli (asosiy ko'rsatkichlar bo'yicha turli mamlakatlarning ta'lim tizimlarini to'g'ridan-to'g'ri taqqoslash amalga oshirildi: maqsadni belgilash, o'quv jarayonini tashkil etish, o'qituvchilarga qo'yiladigan talablar va talabalarga qo'yiladigan talablar), umumlashtirish usuli (umumiy yo'nalishlar). Ushbu umumta'lim tizimlarining rivojlanishi va hozirgi tendentsiyalari, tarixiy metodi (ushbu tizimlarning shakllanish bosqichlari va mamlakat tarixiy taraqqiyotining umumta'lim tizimini tashkil etishga ta'siri) aniqlandi.

Sifatli ta'limning muhim ko'rsatkichlaridan biri pedagog kadrlar tayyorlashdir. Har bir ta'lim tizimining o'ziga xos talablari, o'qituvchilarni tanlash va yollash qoidalari, ularning maqomlari va rollari ham har xil, ammo ularni birlashtiradigan narsa bor - o'qituvchi ishining yuqori sifati. Ko'rib chiqilayotgan mamlakatlarning ta'lim tizimlarida bir nechta umumiy xususiyatlar ko'rinadi:

- bo'lajak o'qituvchilarni tanlashning samarali mexanizmlari;
- pedagogik faoliyat uchun nomzodlarni qat'iy tanlash;
- o'qituvchilik kasbining nufuzi va sha'ni;
- yosh o'qituvchilar uchun munosib asosiy maosh;
- davlat tomonidan faol qo'llab-quvvatlangan holda o'qituvchilarning doimiy malakasini oshirish.

Xorijiy mamlakatlarda professor-o'qituvchilarni sertifikatlash va malakasini oshirish bo'yicha o'z tizimlari mavjud. Finlyandiya o'qituvchilar tayyorlash va ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyati uning tadqiqotga yo'naltirilganligidir. Finlyandiya maktablarida sertifikatlash, qayta sertifikatlash yoki malakani tasdiqlash kabi tushunchalar mavjud emas. Siz har yili 3-5 kun davomida malaka oshirish kurslarini o'tashingiz kerak. Biroq, o'qituvchilarning o'zlari doimiy ravishda o'rganishga undaydilar, chunki Finlyandiya ularning malakasi uchun juda qattiq talablar mavjud. Malaka oshirish kurslarida o'tayotgan o'qituvchilar hech qanday bonus olmaydilar (bu kurslar keyingi martaba o'sishiga, ish haqining oshishiga va hokazolarga ta'sir qilmaydi). Bo'lajak pedagoglar... - o'zlarida kreativlikning boshqa turlarini ham rivojlantira olishlari; - guruhda ishlay olishlari; - hissiy jihatdan erkin va ijobiy fikirlarga ega bo'lishlari uchun poydevor bo'ladigan muhitni yaratish. Haligacha ta'lim tizimida ko'plab yondashuv va metodlar ijodiy fikirlash emas, talqin va tahlilga, ya'ni berilgan ma'lumotni tushunib, to'g'ri yetkazishga, nari borsa, bir necha axborotni umumiyashtirib, xulosa chiqara olishga yo'naltirilgan. Salmoqli amaliy ishlar olib borilayotganiga qaramay, ko'pchilik o'qituvchilar hali hanuz shaxs o'zlarida hamda bo'lajak pedagoglarda kreativlik sifatlarini qanday qilib samarali shakllantirish tajribasini o'zlashtira olmayptilar. Balki darslarni avvaldan o'ylab, rejalashtirib o'tilishi bo'lajak pedagoglar uchun qiziq bo'lmayotgandir, balki ta'lim mazmunining muayyan qolipga solinganligi bo'lajak pedagoglar uchun hech qanday stimuly bermayotgandir, rag'bat bildirmayotgandir. [3,c.21].

Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni yechish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga

alohida e'tibor qaratish zarur. Shuningdek kreativlikni rivojlantirish quyidagi vazifalarni hal qilishga ham yordam beradi:

1. Talabalarni turli yo'nalishlarda fikrlashga o'rgatish;
2. Nostandart vaziyatlarda muammoning yechimlarini topishni o'rgatish;
3. Aqliy faoliyatning o'ziga xosligini rivojlantirish.
4. Talabalarni mavjud muammoli vaziyatni turli tomonlardan tahlil qilishga o'rgatish;
5. Tez o'zgaruvchan dunyoda yanada samarali hayot va moslashish uchun zarur bo'lgan fikrlash xususiyatlarini rivojlantirish.

Demak, kreativlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari sinfda maqsadli ravishda yaratilgan ijodiy tarbiyaviy muhitga bog'liq bo'lishi mumkin; o'qituvchining ijodiy xulq-atvori namunasining mavjudligi va talabalarning ijodiy qobiliyatlarini ifodalovchi sifatida o'qituvchining shaxsiyati; talabalar va o'qituvchilarning birgalikda yaratilishi; ijodiy faoliyatdagi subyektiv o'rni; ijodiy muhitni saqlash va muvaffaqiyat holatlarini yaratish. Talabalar ijodining eng samarali rivojlanishi ijodiy ta'limning uzluksiz tizimi sharoitida maqsadli, har tomonlama pedagogik ta'sir ko'rsatish orqali ta'minlanadi. Bu va boshqa masalalarni ishlab chiqish bilan fundamental amaliy pedagogika sohasi sifatida kreativ pedagogika shug'ullanishi lozim. Shuningdek nostandrt fikrlovchi, qiyin vaziyatlarda xotirjam, muammoning yechimini topishda bir tomonlama emas, turli tomonlama yondashadigan salohiyatli mutaxassislarni yetishtirishdan iborat. [4,c.4-4].

XULOSA

Rasmiy ta'lim paydo bo'lganidan beri har bir davlat va jamiyat vaqti-vaqti bilan ushbu ta'limning holati to'g'risida savol tug'diradi va jamiyat qanchalik rivojlangan bo'lsa, shunchalik tez-tez shunday savol tug'iladi. Ta'lim tizimining holatidan norozilik uning takomillashuvining manbasi va o'zgarishlarga qiziqishning dalilidir. Tarixiy jihatdan, umumiy ta'lim ko'pincha islohotga duchor bo'ladi, chunki u hal qiladigan ijtimoiy-siyosiy muammolarning xilma-xilligi tufayli. Rossiyada va xorijda maktab islohotlarini tahlil qilish ushbu islohotlarga nima sabab bo'lganini, ular qanday maqsadlarni ko'zlayotganini, nima uchun ularni kechiktirish va sekinlashtirishni, ularni hokimiyat va jamiyat tomonidan qanday qabul qilishini, ularda qanday xatolar mavjudligini yoki ularning muvaffaqiyatini nima ta'minlashini aniqlash imkonini beradi. Biroq, islohot jarayonlarining bu va boshqa xususiyatlari juda kam o'rganiladi va 21-asrga kelib mahalliy pedagogika fanida har qanday maktab islohoti qanday nazariy asoslarga qurilganligi, uni umumiy va maxsus qiladigan narsa haqida aniq tasavvurga ega emas. Maqolada Sharqiy Evropa mamlakatlarida umumiy ta'limdagi zamonaviy islohot jarayonlarining ayrim xususiyatlari aniqlanadi va tavsiflanadi.

1. Muslimov N.A. "Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompotentligini shakllantirish texnologiyasi" /Monografiya. -T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2013.-c 18
2. Yusupov F. T. O. G. L. et al. Use of vernier digital laboratory in lessons and lesson activities //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. - 2021. - T. 1. - №. 10. - C. 86-94.
3. Zinovkina M. M. NFTM-TRIZ: Creative education of the XXI century (Theory and practice): Monograph. M., 2007.c-21
4. Fakhridin Y. et al. Physics student participation test in the online group homework forum //International Engineering Journal For Research & Development. - 2020. - T. 5. - №. 8. - C. 4-4.
5. Ruzimatova Barnokhon, Polvonov Bakhtiyor. "Development of students' creativity in the course of studying general physics at technical universities." Scientific-technical journal: Vol. 2 : Iss. 2 , Article 4.